

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Arsdekin Soc. Jesu Sac. Theol. Professoris.
Apparatus Doctrinae Sacrae**

Archdekin, Richard

Dilingae, 1687

Caput Primum. De Fide, Ecclesia, & Symbolo Apostolorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38464

SUMMA DOCTRINÆ CHRISTIANÆ.

CAPUT I.

De Fide & Symbolo Apostolorum.

QUÆSTIO.

Quis dicendus est Christianus atque Catholicus?

Resp. Qui Baptismatis Sacramento initiatus, *Jesu* Christi veri Dei atque hominis salutarem doctrinam in ejus Ecclesia proficitur: neque Sectis vel opinionibus uliis ab Ecclesia Catholica alienis adheret.

Expositio.

Summa dignitas est habere nomen veri Christiani. Quia per Baptismum & Fidem Christianam homines fiunt filii Dei, & hæredes regni cælestis. *Quotquot receperunt enim dedit eis potestatem filios Dei fieri,* Joannis 1.

S. Augustinus lib. de Catechizandis Rudibus cap. 16. comparat veros Christianos cum optimo Tritico, & falsos cum Palea, quæ quamvis ad tempus cum tritico permixta sit in Area, id est, in Ecclesia, non erunt tamen simul in Horreo, id est, in Cælo. Non, inquit, sibi blandiantur quod in Area possunt esse cum frumento Dei, quia in Horreo cum illo non erunt, sed igni debito destinabuntur.

Exemplo illustratæ, quanta sit Virtus in doctrina veri Christiani, ex factis S. Dominici, qui cum diu disputaret pro Christiana Religione, contra hæreticos Albigenes, tandem conventum est, ut libellus S. Dominici, & alter libellus Albigenensium pro experimento veræ doctrinæ in ignem projiceretur. Et ecce, libellus partis hæreticæ statim comburitur, Libellus verò doctrinæ Christianæ non tantum ab igne non læditur, sed etiam ex igne longè profilit. Et cum secundò ac tertio in ignem projectus fuisset, semper in virtute veræ ac Christianæ doctrinæ illæsus permanit. Ita fustus tradit S. Antoninus in Chronico part. 3. tit. 19. c. 1. & Surius 5. Augusti.

Tantam quoque Virtutem, ac robur suppeditat nomen Christiani, ut S. Blandina Virgo cum inter acerbissima tormenta inelamaret, *Sum Christiana*, nullum doloris sensum passa fuerit, imò visa est inter summas delicias versari, ut refert Euseb. in historia Eccles. lib. 1. c. 5.

Tantus honor est nominis Christiani, ut S. Ludovicus Rex Galliarum solitus fuerit dicere, se in nulla parte Regni sui tantum honoris unquam accepisse, quantum Possiaci. Quia nempe ea in urbe Baptismo initiatus Christiani nomen accepit, ideoque profitebatur se summo cum lætitiæ sensu præ cæteris omnibus in ea urbe commemorari, uti per Belleforestum in ejus vita narratur.

Hinc Reges Galliarum nomen *Christianissimi*, & Reges R. P. Arsdock. Tom. III.

Hispaniæ nomen *Catholici* pro summi honoris titulo à Sede Apostolica acceperunt, & hæcenus semper retinuerunt.

Hæretici verò, etsi vocentur Christiani quia in nomine Christi Baptismum susceperunt, non sunt tamen Catholici: quia *Sectis & opinionibus ab Ecclesia Catholica alienis adherent*: exempli gratiã negant Missam, cultum Sanctorum, & alia puncta fidei, quæ contra hæreticos probantur supra *de Controvers. fidei part. 1. tract. 2. pag. 67. 69. & 74.*

Quod signum hominis Christiani?

Resp. Signum sanctæ Crucis, quod formatur hoc modo: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.

Expos. Signum Crucis docet nos unum esse Deum: quia dicimus, *In nomine*, non verò, in nominibus. Et tres esse personas divinas, quia additur nomen trium personarum, *Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Deinde manum demittendo à fronte ad pectus, protestemur secundam personam scilicet Filium Dei pro hominum salute descendisse in uterum B. Virginis *Mariæ*. Postremò transferendo manum à sinistra ad dexteram, declaramus per Christum nos translatos esse à maledictione ad benedictionem. Hæc Mysteria scire & credere omnibus adultis necessarium est ad salutem necessitate mediæ, sic ut ignorantia non excuset. *Unde cum prædicta præxi formanda Crucis valde aptè doceri & retineri possunt.*

Signum Crucis est Armatura hominis Christiani, ut exemplo declaratur. Constantinus Imperator ad Christianam fidem conversus circa annum Christi 312. à Maxentio tyranno cladibus variis affectus est: & postea à Licinio Imperatore circa annum 318. Cum autem divino auxilio fretus cum paucis copiis hosti potentissimo occurre pararet, virtute salutiferæ Crucis ab imminente periculo liberatus fuit. Nam supra ejus copias lucidissimum Crucis signum in aère apparuit, & vox de cælo audita est, *In hoc signo vances*, cujus præsidio munitus præclaram victoriam ab hostibus reportavit: In cujus rei memoriam deinceps signum Crucis suis vexillis inscribi curavit. Baronius tom. 3. ad annum 312. & 318.

Refert S. Gregorius l. 3. Dial. c. 7. quendam Judæum nocte ingruente urbe exclusum, in vetusto Apollinis templo pernoctasse. Hic à tenebricosa dæmonum caterva circumcingitur. In his periculis misero Judæo nulla spes auxilii affulget. Tandem occurrit Christianos solitos adversus pericula se Crucis signo munire. Signat igitur se signo Crucis, & ecce tota dæmonum turba extemplo in fugam agitur, exclamans, *Vas vacuum, sed signatum.*

Genevam versus Catholicus cum hæretico iter agebant: orta subitâ tempestate cum tonitru & fulgure, Catholicus de more sese identidem cruce signabat: hæreticus verò per jocum & ludibrium percontatur, an Catholicus se signando mulcas abigeret. Sed Deus non irridetur:

L

detur:

detur: horrendo statim fragore crucis contemptorem fulmen è nubibus lapsum extinxit, Catholicus qui ejus lateri adhærebat incolumis permanfit. Florimond. lib. 8. c. 4. §. 1.

Q. Quibus de rebus primum docendi sunt Christiani?

R Esp. De Fide, Spe, Charitate, Sacramentis & officiis justitiæ Christianæ.

Q. Quid est Fides.

R Esp. Donum Dei, ac lumen, quo illustratus homo, firmiter assentitur omnibus, quæ Deus revelavit, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit: sive scripta illa sint, sive non sint.

Expos. Fides debet esse integra: quia qui peccat in uno factus est omnium reus. Sicut navis, quæ in cæteris integra est, si unam rimam habeat, per eam submergi potest.

Hinc ergo errant hujus temporis Libertini & hæretici, qui dicunt quemlibet Christianum in sua fide posse salvari, quod supra refutatur *Tom. 1. in contr. p. 1. c. 3.*

Quanta sit vis veræ fidei singulari Exemplo declaratur. Anno Christi 471. Duo Philosophi, quorum alter erat Ariana hæresi infectus, de fide acriter disceptabant. Tandem orthodoxo Philosopho visum est, relicta verborum contentione, virtute potius divinæ fidei suæ veritatem comprobare; obtulitque Ariano, ut accenso igne luculento uterque in medias flammâs descenderet, & victor haberetur, qui in igne immunis persisteret. Hanc conditionem cum Arianus detrectaret, orthodoxus fidei veritati confisus, ardentem rogam solus ingressus est, & inde cum Ariano illæsus, & intactis etiam vestibus disputavit: Baron. *Tom. 6. anno 471. & Niceph. Lib. 15. cap. 23.*

Simile exemplum legitur in vita S. Patricii, qui ut Magum Fidei obstantem convinceret, jussit Benignum comitem suum collocari in domuncula ex aridis lignis & stipulis confecta, Magum ex adverso in domo ex humido & viridi ligno erecta: injecto utrimque igne, Benigno penitus illæso, Magus cum tecto viridi continuo exarsit.

Huc facit exemplum S. Gregorii Thaumaturgi, qui virtute fidei montem è suo loco transtulit, & plura in Martyrum vitis prodigia. Vide supra in Apparatu, Ver. *Fides.*

Vide etiam obligationem ad Professionem externam Fidei, sine restrictione purè mentali, &c. supra *Tom. 2. P. 2. Tr. 6. pag. 180.*

Q. Quæ summa est Fidei seu omnium credendorum?

R Esp. Symbolum Apostolorum, in duodecim distinctum articulos.

Expos. Symbolum Apostolorum quivis Catholicus scire & credere tenetur: & peccant parentes si filios suos illud docere negligant. Est enim norma fidei, quæ Christi fideles ab infidelibus distinguuntur. Sicut per tesseram & Sacramentum militare Imperator proprios milites ab alienis discernit & dignoscit.

Præclarum in hoc genere est exemplum S. Petri Martyris ex illustri Ordine S. Dominici. Cum natus esset ex parentibus Manichæorum hæresi infectis, ab ipsa tamen quasi infantia contra hæreses pugnavit. Dum puer septem annorum scholas frequentaret, à patruo hæretico interrogatus, quid in scholis didicisset: respondit intre-

pidè se Christianæ fidei Symbolum didicisse. Ex quibus multis Patris, Patrique blanditiis & minis tentaretur, nunquam potuit ab illa fidei constantia & Symboli professione dimoveri. Hujus Professionis magnam illi Dominus coronam præparavit. Cum enim postea factus Religiosus, magno ardore fidem & pietatem prædicaret, Deumque sæpè rogaret ut pro ea posset vitam profunderere. Ecce tibi Mediolanum redeuntem hæreticus Sicarius ex insidiis aggressus est, & stricto mucrone ejus capiti repetitis ictibus lethale vulnus infixit. Ille verò, in ipso mortis articulo, consuetum fidei suæ scutum assumens, Symbolum Apostolorum quod à pueritia constanter tenuit, magno animi gaudio recitavit, & cum ea tessera ad perpetuam constantiæ palmam in cœlum migravit, uti patet ex Breviar. Rom. 29. Aprilis.

Q. Qui sunt illi duodecim articuli?

R Esp. Hi videlicet:

1. Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ.
2. Et in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum.
3. Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.
4. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.
5. Descendit ad inferos, tertiâ die resurrexit à mortuis.
6. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.
7. Inde venturus est judicare vivos & mortuos.
8. Credo in Spiritum Sanctum.
9. Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem.
10. Remissionem peccatorum.
11. Carnis resurrectionem.
12. Et vitam æternam, Amen.

Q. Quid sibi vult primus Symboli articulus, Credo in Deum Patrem?

R Esp. Ostendit primam in Deitate personam, Patrem scilicet cœlestem & æternum, cui nihil factum impossibile sit vel difficile, qui cœlum & terram, visibilia simul & invisibilia cuncta ex nihilo produxerit, & producta usque conservat, & gubernat summâ bonitatis, & sapientiâ.

Expos. Omnipotentiam suam Deus vel maxime ostendit, creando, seu, è nihilo producendo totum hoc universum, idque sine labore, sed solo nutu, & imperio voluntatis. Dixit enim, & facta sunt omnia, mandavit, & creata sunt. *Psalm. 148.* Hanc Dei omnipotentiam (ut refert Polidorus) insigniter edoctus est Canutus Angliæ Rex, qui ob magnam suam potestatem arrogantior, sedili in tumidi maris litore posito, ipsum mare sic allocutus est: Mare tu regni mei pars es, ego tibi impero, tu mihi volo obtemperes: vix verba protulerat, continuo intumescens mare impetu in Regem factò è folio illum in terram dejecit: Ad se reversus auream hanc protulit sententiam: *Vana est omnium Regum potestas; solus Deus omnipotens: & coronâ Cruci impositâ pietatis postcâ, ac modestæ cultor extitit egregius. Polyd. Virgil. ex Chronic. Germanorum.*

Aliud exemplum divinæ potentiz notius & illustrius patet *Exod. cap. 7.* Quando Deus per Moysen debel-

Arsde
Kin

Theo
logia

D. IV
22

lavie Regem Pharaonem convertendo virgam in serpentem, & omnes aquas in sanguinem, & dividendo mare rubrum, dum populus Dei transiret, Aegyptios autem omnes maris fluctibus obraendo. *Ibid.* etiam *Exod. cap. 14.*

Si coram adultis doctrina sacra exponatur, poterit Dei existentia & potentia doctè demonstrari ex rebus creatis, per argumenta superius tradita in Controver. *Part. 1. cap. 1.* Vel per exempla ex Apparatu, verbo, *Benignitas Dei.*

Q. Quid verò secundus articulus: Et in Iesum Christum filium ejus?

Resp. Commonstrat secundam in Deitate personam, Iesum Christum scilicet, filium Dei naturalem, unicum illum, ab aeterno genitum, & Patri consubstantialem, Dominum ac Redemptorem nostrum, ut qui nos perditos liberavit.

Expos. Augustissimum nomen *Iesu* in amore & veneratione habendum docuit Apostolus Paulus ad *Philip. 2. v. 9.* *Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen: ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium & infernorum.* Sed an etiam utile est nomen illud invocare in angustiis suis? Multò maximè: Refert Athanasius in *vita S. Antonii 17. Januarii.* S. Antonium, invocato solo *Iesu* nomine, non semel integram demonum cohortem fugasse. Simile exemplum refert P. Petrus Ribadineira in *vita S. Ignatii Societatis Iesu Auctoris, Lib. 5. Cap. 9.* his verbis: Dormientem Ignatium strangulare diabolus voluisse Romæ anno 2541. audivi: Guttur ejus quasi manu injectâ prafocare conatus est, tam fortiter ut nullo conatu posset Ignatius *SS. Iesu* nomen invocare: sed cum nervos omnes intenderet, vim vi repellens in suavissimam vocem tandem erupit, *Iesum* que inclamavit; quâ voce diaboli conatus repulsus est. Porro ex contentione Ignatius, quod postea vidimus, per dies aliquot raucus omnino & sine voce fuit.

S. Bernardinus ex ordine S. Francisci nominis *Iesu* summus cultor fuisse legitur.

Sed qui concipi potest *Iesum* Christum esse verum Filium Dei Patris, & ab illo per veram generationem procedere? Id facile colliges ex sequenti similitudine: Dum quis speculum intuetur, illico producit imaginem adeò sibi similem, ut nullum possit inveniri discrimen: quæ imago sine ullo labore, sine instrumento, in actu oculi momentoque formatur. Pari modo Deus Pater oculo intellectus speculum divinitatis suæ ab aeterno intuitus, statim imaginem sibi ipsi simillimam formavit, & hæc imago est Filius. Sed dum nos in speculo producimus nostri imaginem, illa imago non vocatur noster filius; cur magis divina imago vocatur Dei Filius? Ideò scilicet, quia Deus huic suæ imagini, totum esse suum totamque naturam contulit, quod nos intuendo facere non possumus. Si opus sit, plura de Christo dabit Apparatus supra, verbo, *Christus.*

Q. Quid porrò tertius: Qui conceptus est de Spiritu Sancto?

Resp. Mysterium proponit Dominicæ Incarnationis. Quia idem Dei filius de cælis descendens, humanam naturam assumpsit: sed modo singulari profusus, ut qui conceptus fuit sine patre, ex virtute Spiritus Sancti, & natus ex Maria Virgine illibata.

Expos. Mirabilem hanc Christi in utero Virginis

R. P. Ardeck, Tom. III.

Conceptionem, partumque virgineum, & illam Deiparæ virginitatem ante partum, in partu, & post partum, jam olim à Prophetis prædictam non uno loco testantur Scripturæ. *Isaia 7. vers. 14. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emanuel, &c.*

Et verò quamvis hæc verba de Mysterii veritate dubitare non sinant, tamen voluit illam Deus aliquando triplici miraculo certissimam reddere. Hæc erat dubius in re certissima magnus Theologiæ Doctör ex Ordine S. Dominici, proposita sibi non fidei, sed rationis difficultate, qui fieri posset ut Maria Mater esset, & Virgo? multos annos hæc anxia fluctuatio viri animum occupavit, cum tandem illi Magistrum misisset Deus: quem putatis? Eximium fortassis Theologum? Minime: sed humilem Fratrem Egidium ex Ordine S. Francisci, qui hominis tentationem divinitus edoctus, baculo, quo se sustentabat, terram pulsans his illum verbis antevenit: Frater Prædicator; Maria, Virgo est ante partum: Itaque candidissimum est terra ortum est lilium. Mox iterum percussâ humo: Frater, Maria, Virgo est in partu, alterumque exortum est lilium. Deintertid terram feriens, Maria, inquit, etiam Virgo est post partum, simulque tertium producit lilium: quo vilo miraculo Doctör Dominicanus omnem deinceps dubitationem libenter deposuit. *In vita S. Egidii apud Serrum 23. Aprilis.*

Similitudinem, si desideres, quæ mirabilem hanc claustrum Virginalis in ipso partu integritatem aliquo modo exhibeat: hanc habe: Sol effectum suum, calorem, & lumen producit per medium aliquod corpus vitreum, ita tamen ut vitrum integrum omnino maneat & illæsum; sic & Christus in hunc mundum producit ex utero Virginis, hunc omnino integrum relinquo & inviolatum. Plura in Appar. V. *Deipara.*

Q. Quid verò quartus: Passus sub Pontio Pilato?

Resp. Mysterium tractat redemptionis humanæ. Nam idem verus Dei filius te, undum humanam illam naturam assumptam, extrema verè passus est pro nobis & peccatoribus omnibus redimendis. Undè licet agnus esset sine macula, tamen sub Pontio Præfide in crucem suffixus, in cruce mortuus, & sepultus fuit.

Expos. Seriem totius Christi Passionis, paucis his verbis contentam dabant fufus Evangelistæ *Matth. 27. Marc. 16. &c.* imò & Prophætæ, qui de Passione & morte Domini multa vaticinati sunt, ut Davidem omnimodam, *Isaia* oracula tam clara sunt, ut rectè dici queat eum rem gestam potius exposuisse, quam futuram prædixisse. *Isaia cap. 53. & alibi.*

Sed si Christus Deus fuit: qui mori potuit? Verè mortuus est Christus, qui Deus erat & homo, secundum humanam naturam: sicut rectè loquimur dum dicimus ille homo mortuus est: cum tamen anima, quæ altera hominis pars est, mori non possit. Figura hujus mysterii in Veteri Testamento fuit Isaac divinam naturam repræsentans, qui occisus non fuit, sed ejus loco aries, qui humanam naturam referebat. *Ut notat S. Ambrosius in Psalm 39.*

Sed age videamus quam gratia sit Passionis Christi memoria, de qua Albertus Magnus sic ait: *Simplex recordatio Passionis Dominica plus valet, quam si in-*

tegrum annum jejunaret quis in pane & aqua, vel si quotidie virgis & flagellis caderetur usque ad effusionem sanguinis. Idem ferè revelasse Deum Sancto cuidam Eremita testatur Ludovicus à Saxonia de Vita Christi cap. 58. SS. Gerrudi, Brigitae, Mechildi, Catharinae, paria fere revelata tradit Ludovic. Bloisius cap. 2. *Montil. Spirit.*

Rem subinde prodigio confirmavit Deus. Serviebat tyranno cuidam gentili captus quidam adolescens Catholicus, qui gemebundus & dolens regiam obibat, cum tamen liberalissimè haberetur, causam petiit tyrannus; reposuit Dei servus, stigmata Domini sui se in corde portare. Indignatus Tyrannus, experiat, inquit, num vera sint quae dicis: jubet itaque aperto juvenis pectore cor ejus evelli, & bifariam secari: mirum dictu! apparere in ipso corde, Christi Passionis instrumenta: rei novitate attonitus Tyrannus cum suis ad Christi fidem conversus est. *Cantiprat. lib. 1. cap. 25. Part. 8.*

Similia Christi Passionis instrumenta inventa sunt in corde B. Clarae de Monte Falco, ut legitur in ejus vita 17. Augusti. *Fasti Mariani ex Manum Eccl. Mont. Falconis.*

Q. Quid autem quintus: Descendit ad inferos?

R Esp. Mysterium Resurrectionis Christi completur, qui secundum animam quidem Patres è limbo liberaturus descendit: tertio vero post mortem die, resumpto corpore, vi propria factus est redi-vivus.

Expos. Resurrectionem suam die post mortem tertià crebrò in Evangelii legitur Christum praedixisse *Matth. 12. Oportet filium hominis pati, & tertia die resurgere. Et Cap. 20. Filius hominis tradetur ad crucifigendum, & tertia die resurget.* Figuram hujus Resurrectionis habemus in Veteri Testamento, *Genes. 4. 2.* In Josepho qui è carcere ad regnum evehctus, Christi post mortem ad suos reditum expressit. Et *Jona cap. 2.* in ipso Propheta Jona, qui tribus diebus, & tribus noctibus in ventre Ceti, sepulturam Christi & tempus resurrectionis expressit; sicut ipse Christus exposuit, *Matth. 12. & Luc. 11.*

Sed nec post Christi tempora defuerunt figurae hujus resurrectionis. Septem erant germani Fratres sub Decio Imperatore à patre proditi, quia Catholici, & in specu conclusi, fame omnes enecandi. Mirum dictu, post aliquot secula vivi comparuerunt, eo scilicet tempore quo surrexerat haeresis, quae resurrectionem mortuorum negabat; ex his Fratribus unus civitatem ingressus omnia videt mutata, pecuniam profert alimenti aliquid ceteris comparaturus, sed nec ipse nec moneta agnoscitur. Ad loci Episcopum, quin & ipsum Imperatorem Theodosium protulitur, qui re prudenter examinata comperit septem illos fratres annis omnino 372. dormisse. Paulò post omnes sacro epulo refecti pariter obierunt, & cum illis simul ista haeresis extincta est.

Exemplum aliud potest esse in Lazaro post quadri-duum à Christo ad vitam resuscitato, & pluribus aliis. Quod Deo non est magis difficile, quam efficere ut ex femine quod in terra sepelitur flores & fructus exurgant, de quo plura infra *Art. XI. de Carnis Resurrectione.*

Q. Quid sextus articulus: Ascendit ad caelos?

R Esp. Mysterium affert gloriose Ascensionis Christi, ut qui post expletum Redemptionis nostrae opus, ad Patrem transiit ex hoc mundo, & caelos sua virtute Triumphator ascendit, atque in ipsa aeterna Patris gloria super omnia est collocatus.

Expos. Christi gloriosa in Caelos ascensio nobis describitur Actor 1. *Præsentibus illi elevatus est, & nos suscepi eum, &c.* Et olim illam videtur vaticinatus Propheta David. *Psal. 46. Ascendit Deus in júbilo, & Dominus in voce Tubæ.*

Hæc Ascensio in Caelos, uti Christo gloriosa, ita illius grata & pia memoria hominibus salutaris est: Confirmat id Bloisius hoc exemplo *tom. 1. de signis Eccles. lib. 5. cap. 2.* Nobilis quidam ethnicus jam pluribus annis jacuerat in lecto paralyticus, invise illum forte Christianus, narravitque non omnino de sanitate desperatum, si spem poneret in Christo, ejusque nomen imploraret; cujus rei causa, imaginem aegro reliquit Christi ascendentis in caelum. Aegrotus, hortante Christiano, maximo animi studio Dei nomen imploravit, rogavitque ut per gloriosum in caelos ascensionem, posset è lecto sanus ascendere. Mirum dictu! multis aspicientibus repente è lecto sanus ascendit, & Christo nomen dedit: quo cognito Imperator Cochinchinae Legatos Macaam misit qui legis Christianae praedicatorum ad se accirent, quo & ipse & sui subditi veram Christi legem amplecterentur.

Q. Quid septimus: Inde venturus est judicare?

R Esp. Demonstrat extremum judicii diem, quando Christus humana in carne visibilis rursus de caelo descendet, ac tremendum aget judicem omnium, proborum ac improborum, & reddet unicuique secundum opera ejus.

Expos. Sanctum Divini hujus & extremi judicii timorem conceperat S. Job, de quo in Scripturis legitur *Jobi 9. Verebar omnia opera mea sciens quod non parceres delinquenti. Et c. 30. Quid faciam cum venerit ad judicandum Deus? S. Clemens Petri Successor de Beato Apostolorum Principe scribit, frequenter dicere solitum: quis peccare poterit si semper ante oculos supremum judicium ponat? Quam lectionem adeò alibi mentibus suis impressam voluerunt viri Sancti, ut semper postremum hoc judicium sibi ob oculos ponerent, quo se à peccatis immunes servarent. S. Hieronymus de se ipso testatur ad Eustochium: *Quoties diem illum considero toto corpore contremisco: sive enim comedo, sive bibo, sive aliud quid facio, semper videtur mihi tuba terribilis sonare in auribus meis: Surgite mortui, venite ad judicium.* Exemplum de adolescente quodam narrat S. Vincentius Ferrerius *Concion. 3. in Sexages. Illum proposito sibi extremo judicio, ita cohortuisse, ut repente extimore omnes ejus capilli instar senis canitiem contraxerint. Vide plura exempla supra in Apparatu v. Timor Domini, Et v. Justitia Divina.**

Q. Quid verò octavus. Credo in Spiritum Sanctum.

R Esp. Exhibet tertiam in trinitate personam Spiritum Sanctum, qui ex Patre Filioque procedens, unus verus aeternusque Deus est, & regnat cum Patre & Filio, & proinde cum utroque simul adoratur & conglorificatur.

Expos. Articulus hic exhibet Spiritum Sanctum cum Patre, & Filio eundem esse naturam, non personalitatem: ut clarè testatur S. Joannes Apostolus, Joann. 5. *Tru*

Arde
kin

Theo-
logia

D. IV
... 5

Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. & hi tres unum sunt.

Et verò bona non mediocria à Spiritu sancto in homines descendunt. Exemplum est in adolescente ex studiosa juventute, qui ad monita salutaria surdus jacebat. Intempestà nocte virum videt majestate vultus venerandum, Deum scilicet Patrem, qui illum æternæ damnationis reum denunciavit. Sub alteram noctem vir adest integræ ætate crucem humeris bajulans, & sanguinem suum in faciem ejus projiciens, hæc addens: *Erubescere, & thesseram damnationis cape, futuram salutis simulasses.* Desperabat jam æger de salute: Frater tamen suavis ad Spiritum sanctum se convertit, qui tertiâ nocte apprensus misero scelerum veniam, & beatam mortem nuntiavit. *Ex Spec. Exemp. & Fast. Mar. in Fest. Pentec.* Vide infra in Catech. cap. 5. ad finem de 7. donis Spiritus sancti, & 12. fructus ejusdem.

Q. *Quid novus articulus. Sanctam Ecclesiam Catholicam: & Sanctorum Communionem.*

R. Esp. De Ecclesia docet quatuor nobis credenda esse: Primum, Ecclesiam esse unam, nimirum in uno Spiritu Christi Jesu, in una fide, fideique & Sacramentorum doctrina, in uno capite ac rectore universalis Ecclesiæ, Vicario Christi scilicet ac divi Petri Successore. Secundo, hanc ipsam sanctam esse, quia tùm à Christo capite & sponso suo, cui per fidem & Sacramenta conjungitur, & sanctificatur: tùm à Spiritu sancto perpetuo gubernatur. Tertiò, eandem esse Catholicam seu universalem, quia toto orbe diffusa, Christi fideles omnes omnium temporum comprehendit. Quartò & postremò, in hac ipsa Ecclesia Communionem esse Sanctorum, puta non eorum solum, qui in terris credentes peregrinantur, verum etiam qui carnis mortalitate exuti, vel regnant in celo, vel illic regnaturi, in igne purgatorio, suorum peccatorum sordibus expiantur. Qui quidem veluti unius corporis membra, se invicem juvant mutuis officiis, meritis, orationibus: & sacerdoti Missæ Sacrificii, Sacramentorumque Ecclesiæ virtutem participant.

Expos. In Sanctorum Communionem fundantur Indulgentiæ ad quas dispensandas in Ecclesia esse auctoritatem patet ex Scripturis: *Quicumque solveritis super terram erunt soluta & in celo.* Matth. 18.

Exemplum est in eo quod contingit S. Francisco, qui cum à Christo ad ejus Capellam de Portiuncula, ipsius Virginis Mariæ instinctu, petisset Indulgentiam plenariam omnibus qui istam Ecclesiam contriti & confessi subirent: Annuit Dominus, mandavitque ut Vicarium suum Summum Pontificem ea de causa adiret, à quo hujuscemodi Indulgentias impetraret, quas paulò post illi Honorius III. Summus Pontifex liberaliter indulgit: *In vita Sancti Francisci cap. 88.*

Indulgentiarum vim & efficaciam hinc collige: Confluebant ad orbis caput Romam ad Indulgentias lucrandas ex omni orbis parte non pauci; inter alios qui ex Slavonia aderant, mulier fuit, quæ, dum in Patriam omnes iter & reditum parant, repentè moritur, suis apparet in via, & declarat se vi Indulgentiarum rectè cœlum petivisse, addens, si Indulgentias lucrata non fuisset, multis annis se igne purgatorio fuisse torquendam. *Pedagog. Christ. de Indulg.*

Undè qui Indulgentias, vel negligunt, vel contemnant, non minus stulti sunt quàm illi, qui cum debita sua

gravia facillè possent dissolvere ex arario Regis aperto, id negligunt. Dum enim indulgentias lucratur, dissolvimus poenas quibus per peccatum obnoxii eramus ex publico Ecclesiæ thesauro per indulgentias ex Christi & Sanctorum satisfactione nobis concessis.

De Indulgentiis fusius agitur suprâ Tom. 2. in Resol. Theol. part. 3. pag. 171. & seqq.

Q. *Quid porrò decimus. Remissionem peccatorum?*

R. Esp. Offert præsentem Dei gratiam peccatoribus omnibus, ne quis de venia peccatorum suorum consequenda unquam desperet, modò in Ecclesia perseveret Catholica, & ritè ejusdem Sacramentis utatur.

Expos. Duo hic articulus comprehendit: videlicet non solum remissionem peccatorum in Ecclesia Catholica reperiri, quod omnes Catholici admittunt, & passim extat in Scripturis; sed etiam in ea esse potestatem peccata dimittendi per Sacerdotes, quam Petro & Successoribus dedit Christus Matth. 16. v. 19. *Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in caelis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis.* Joan. 20. *Quorum remisistis peccata remittuntur eis.* Undè deplorandum omninò est aliquos Christianos, mediis, quæ in Catholica Ecclesia reperiuntur, non perinde ac deberent, uti ad salutem. Nemo, vel qui læsus est, vel adversa laborat valetudine dubitat ea adhibere remedia quæ sanitati restituendæ possunt conducere, quântò magis illi qui spiritualiter ægri sunt, & in peccatis suis hærent, deberent ea media adhibere quæ Dei sapientia ad curationem animorum, atque adeò ad vitam reparandam instituit, & in sua Ecclesia reliquit?

Porrò in Ecclesia per Christum indubitata esse peccatorum remissionem declarat exemplum S. Mariæ Magdaleneæ Luca 7. & boni Latronis Luca 24. Accedit exemplum Clodovei Regis Francorum de quo in officio Ecclesiæ Tornac, legitur: Cum exiret famâ S. Eleutherii Tornacum advenisset, occultum gerens animi vulnus, seu peccatum mortale quod confiteri erubescerat: motus piis S. Eleutherii monitis crimen profusus lacrymis fassus est. Sed cum dubius hæreret num crimen sibi esset condonatum, S. Eleutherium rogavit ut pro se Deum deprecaretur, quo id sibi ad securitatem animi constaret. Postero die Eleutherio ad aram facienti adfuit Angelus, qui peccatum Clodoveo remissum nuntiavit. Undè Rex Ecclesiæ Romanæ, cui recens se adjunxerat, de in acerrimus defensor existit.

Pro expositione Confessionis Sacramentalis contra Sectarios, vide argumenta suprâ Tom. 1. in Contr. tract. 2. c. 6. Casus ad eam pertinentes traduntur fusè in Resol. Theol. Tom. 2. Part. 2. c. 1. 2. & deinceps.

Q. *Quid autem undecimus. Carnis Resurrectionem?*

R. Esp. Mortuos ad vitam excitandos asserit, & novissimum judicii diem confirmat: Nam ante Christi tribunal in carne redivi omnes apparebimus, ut recipiat unusquisque, pro ut gessit in suo corpore, sive bonum, sive malum.

Expos. Carnis resurrectionem tam Vetus quam Novum Testamentum certam facit: illud quidem Job. cap. 19. *Et in carne mea videbo Deum &c.* Hoc vero Joan.

Joan. c. 5. *Qui bona fecerint procedent in resurrectionem vitam, qui vero mala egerint in resurrectionem judicij.* Sed qui fieri potest ut exustum corpus v. c. cineres qui in flumen projecti sunt, reviviscat? Mirum id minime videbitur, si Deum omnipotentem esse recolamus, qui si poterit caelum & terram è nihilo producere, cur nequeat corpus in favillas redactum ad statum pristinum revocare? cum hoc facilius sit quam illud. Et cum cernamus arbores ornatum suum, fructus, & vitam quasi in hieme amittere, sed vere dein appetente, velut quadam resurrectione adveniente, erumpere folia, flores germinare, fructus producere, cur ita inquit S. Gregorius *Homil. 28. in Evangelio* mortuorum corpora Deus nequeat ad vitam reducere?

Mysterii hujus veritatem exemplo comprobatur S. Gregorius Turon. *de glor. Confess. c. 50.* S. Severinus cum obequitans fortuito à mespilo arbore graviter percuteretur, illi maledixit, ipsoque momento arbor arfacta est. Post dies aliquot rediens, vidensque arborem aridam, orare cepit Dominum: *Tu Domine in signum quod corpora nostra resurgent, præcipe ut reviviscat hac arbor.* Mirum dictu! ipso momento arbor frondescere cepit, & paulatim pristino vigori est restituta. Huc reduci possunt quæ dicta sunt de Resurrectione Christi ad hujus Symboli Art. 5.

Q. Quid demum postremus. Et vitam æternam?

R Esp. Fidei & virtutis Christianæ præmium beatam immortalitatem ostendit, ut cerè sciamus, post hanc vitam superesse aliam longè diversam, verèque securam, beatam, ac sempiternam, quæ credentibus & obtemperantibus Christo destinata sit.

Expos. Hanc vitam æternam, seu gloriam cœlestem certam faciunt passim sacri Codices, quanta verò ea sit non explicant, nec porro explicare possunt, ut fatetur Apostolus 1. ad Corinth. 2. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ preparavit Deus diligentibus se.* Sed qua in reilla gloria seu vita æterna consistit? In eo potissimum quod similes Deo futuri simus in gloria, beatitudine & claritate. *Similes et erimus quia videbimus eum sicuti est.* 1. Joan. 2. Non minus quam ferrum ignitum, quod etiam ferrum maneat, magis tamen ignis apparet quam ferrum. Vel ut ait S. Cyprian. *de Singul. Cleric.* Sicut sol in speculo apprensus vero soli simillimus est, ita homo ad cœlestem visionem elevatus Deo similis erit.

Gloriæ hujus magnitudinem ipse dæmon aliàs mendax aliquando professus est F. Jordano Ordinis Prædicatorum, viro Sanctissimo. Interrogatus enim ubi foret lubentius? In cœlo respondit, idque ut faciem creatoris mei possem intueri: Lubentissimè enim unus omnia omnium damnatorum Tormenta subirem usque ad diem judicij, ut vel ad minimum temporis spatium Deum & ejus gloriam possem intueri. Rogatus dein aliquam cœlestis pulchritudinis cum terrenis rebus comparationem: frustra id quaeri respondit dæmon, cum nihil omnino in terris sit, quantumcumque pulchrum, quod vel per speciem cum cœlesti illa beatitudine possit comparari. *Herold. in Promptuario exempl. Litter G. Rho & alii.*

Q. Quæ est summa omnium Symboli articulo- rum?

R Esp. Corde & ore confiteor Dominum Deum, quo nihil aut majus, aut sapientius, aut melius potest excogitari, cum & unum in essentia seu natura divina, &

trinum in personis esse, utpotè Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: ita ut hi tres unum sint, unus verus, æternus, immensus & incomprehensibilis Deus: ex quo, per quem, & in quo sunt omnia. Pater est Conditor universorum, Filius Redemptor hominum, Spiritus Sanctus, Ecclesiæ, seu Christi fidelium sanctificator & rector. Igitur huic sanctissimæ & individuae Trinitati respondent Symboli tres præcipuæ: Prima, quæ de Creatione est, Patri; Secunda, quæ de Redemptione, Filio; Tertia, quæ de Sanctificatione, Spiritui Sancto accommodatur.

Q. Quid est Ecclesiæ?

R Esp. Est omnium Christi fidem atque doctrinam profitentium congregatio, quæ sub uno & summo post Christum capite & Pastore in terris gubernatur.

Q. Qui ab Ecclesiâ prorsus alieni sunt?

R Esp. Primum Judæi & infideles omnes, atque à fide Apostatae, deinde hæretici, id est, qui cum baptizati sint, contra Catholicam fidem cum pertinacia tenentur errorem. Præterea Schismatici, qui à pace & unitate Catholica ipsi se segregant. Postremò quia Communionem Sanctorum, à participatione Sacramentorum, & ab Ecclesiæ suffragiis, divinisque officiis per Ecclesiasticam potestatem legitime excluduntur: undè & Excommunicati dicuntur: Qui omnes à Christi corpore, quod est Ecclesiâ, sejuncti & alieni sunt, proindeque spiritualis vitæ ac salutis expertes manent, Satanæ mortique perpetuæ, nisi resipiscant, obnoxii. Ac vitandi quidem illi omnes Catholicis, sed imprimis hæretici, & schismatici, non minus quàm pestes quædam exitiales, fugiendi ac execrandi sunt.

Q. Quæ demum est simplex, brevis & recta fidei regula, quæ Catholicis ab hæreticis discernuntur?

R Esp. Ea est, Christi fidem atque Ecclesiæ auctoritatem integram profiteri, illudque ratum ac fixum tenere oportere, quod Ecclesiæ Catholicæ Pastores atque Doctores credendum definiunt. Ceterum si quis Ecclesiâ non audierit, sit tibi, inquit Christus ipse, sicut ethnicus & publicanus. Non enim habebit Deum Patrem, qui Ecclesiâ noluisset habere Matrem.

Expos. Unica est Christi Ecclesiâ, sicut unus est Deus, una Fides, unum Baptisma, eaque Romana Apostolica, Universalis, extra quam, sicuti durante diluvio, extra arcam Noë nullus emerit, ita nullus omnino salvari potest, ut præclare S. August. Lib. 4. de Symb. ad Catech. cap. 13. *Si quis absque Ecclesiâ inventus fuerit, alienus erit à numero filiorum, nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiâ noluisset habere matrem.* Unde Hæretici & Schismatici neque salvi esse possunt, neque vera sunt membra Ecclesiæ, sed à S. Cypriano dicuntur membra putrida à corpore abscissa, & comparantur ramo ab arbore præciso, item radio, qui si à sole sejungatur, desiccat: & fluvio, qui si à suo fonte separetur, necesse est illum exsiccare.

Hanc Ecclesiâ contra hostes suos semper Deus defendit, ut staret inconcussa veritas, *Porta inferi non prevalebunt adversus eam.* Fridericus II. Imperator Schismaticus, Ecclesiæ Romanæ meditabatur exitium, scribebatque Pontifici Innocentio IV. propediem destruendam omnino Romanam Ecclesiâ: resposuit illi Pontifex, brevi illum, ni resipisceret, morturum, & æterno igne puniendum. Ita evenit, nam paulo

Arsde
kin

Theo-
logia

D. IV
2. 5

paulo post à proprio filio Mansredo stragulatus fuit Anno Domini 1250. Ita ex Alberico refert Crispinianus, quamvis Pontificum hostis acerrimus, & ex his Bozcius *Signo 19.*

De vera Ecclesia, & Hæreticis extra Ecclesiam, explicatio & exempla data sunt initio hujus Cap. 1. ad Quæst. *Quis dicitur est Christianus? Quod ejus signum? Quid est Fides? &c.* Argumenta 8. pro Ecclesia Romana vera & unica, habes supra in Controv. Part. 1. cap. 2. & 3. &c. Item pro Pontifice, & aliis fidei Articulis contra Hæreticos, vide ibidem.

CAPUT II.

De Spe & Oratione Dominica.

Q. Quid est Spes?

R Esp. Virtus est divinitus infusa, per quam certa cum fiducia nostræ salutis & æternæ vitæ bona expectantur.

Q. Unde modum rectè sperandi & petendi discimus?

R Esp. Ex Oratione Dominica, quam Christus ipse Dominus & Magister noster ore suo sacrosancto tradidit & præscripsit.

Q. Recita per partes Orationem Dominicam?

R Esp. Pater noster qui es in cælis, Sanctificetur nomen tuum.

2. Adveniat regnum tuum.

3. Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra.

4. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

5. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

6. Et ne nos inducas in tentationem.

7. Sed libera nos à malo, Amen.

Q. Quid sibi vult initium hujus Orationis, pater noster, qui es in cælis?

R Esp. Præstantiuncula est quæ nos memores reddit summi beneficii quo Deus Pater per Christum nos sibi in filios adoptivos, & hæredes cooptavit. Atque hoc dulci Patris nomine provocamur, tum ad eum redamandum, tum ad precandum magna cum fiducia.

Q. Quid explicat prima petitio. Sanctificetur nomen tuum?

R Esp. Proborum filiorum justum & liberale desiderium. Hi petunt semper & ubique in se aliisque promovendi cognitionem, timorem, honorem, amorem, & cultum æternæ majestatis, & quidquid demùm ad summi optimique Patris gloriam spectat.

Q. Quid secunda petitione agimus, Adveniat regnum tuum?

R Esp. Petimus gloriam regni cælestis, æternæque felicitatis nobis donari, ut citò cum Christo in sempiternum regnemus.

Expos. Orationis hujus præstantiam præ cæteris omnibus orationibus inde collige, quod ab ipso Christo Domino nostro facta sit: sicut in picturas & alia manu facta eo majoris solemus æstimare, quo auctorem habent magis celebrem, quo modo hanc non æstimabimus orationem, quæ auctorem habet ipsum Deum?

Quanta autem sit hujus orationis vis, & efficacia docebit nos hoc exemplum: Episcopus quidam in extasim raptus puerum vidit aureo hamo mulierem è profundo lacu explicantem. Ad se reverfus cœpit ea, quæ viderat,

ruminari; ad templum se conferens offendit eundem parvulum sepulchro matris suæ insidentem & orantem: rogatus puer quid ageret; respondit: orare se, & identidem recitare Orationem Dominicam pro anima matris defunctæ, cognovit ergo Episcopus hunc esse, quem aureo hamo piscantem viderat, hoc est. Matris animam ex piacularibus flammis per Orationem Dominicam liberantem. *Auctor Speculi Exempl. Titul. Defuncti Exemp. 23.*

In secunda Petitione, Regnum Dei quærere jubemur, juxta dictum Christi Matth. 6. *Quærte primum Regnum Dei, &c.* Quæsierunt hoc diligenter adeo S. Ignacius de Loyola, & S. Nicolaus Tolentinas, ut legitur in eorum vita, ut continuo ferè ad Deum aspirarent cupientes dissolvi hoc mortali corpore, & esse cum Christo. Peregrinamur enim hic omnes in terra, dum ad patriam perveniamus, quæ regnum Dei est quod his petimus. Pulchrum est quod legitur in hanc rem de S. Adriano apud Adonem Viennens. in *Martyr. 8. Sept.* Hic Sanctus etiamnum ethnicus videns Christianos maxima tormenta cum gaudio sustinere, ab illis petiit, quodnam pro his præmium expectarent? Reposuerunt illi, *Adveniet nobis regnum Dei.* Hæc audiens Adrianus suum etiam petiit in Christianorum numerum nomen referri, & post gravia tormenta ad regnum illud Dei illustri etiam Martyr evolavit.

Q. Quid tertia, Fiat voluntas tua?

R Esp. Petimus divinæ gratiæ nobis opem adesse, ut Patris voluntatem in terra, sicut Beati omnes in cælo faciunt, sincère, alacriter, & constanter adimpleamus.

Expos. Ad regnum Dei perveniet, qui voluntatem Dei fecerit, *Qui facit voluntatem Patris mei, qui in Cælis est, ipse intrabit in regnum Cælorum: Matth. 7.* Quare S. Gertrudis, ut legitur in ejus vita, subinde trecenties sexagesies quinies hæc verba: *Fiat voluntas tua, piissimè iterabat, hocque gratissimum Deo fuisse sacrificium, ipsi Deus revelavit.* Unde quodam tempore à Christo jussa eligere sanitatem aut morbum; respondit: *Vehementissimè desidero Domine ut non facias voluntatem meam, sed tuam.* Plura de hoc exempla leguntur supra in Apparatu verbo *Obedientia.*

Q. Quid quarta, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?

R Esp. Petimus suppeditari nobis, quæ ad vitam sive corporis, sive animi fovendam & sustentandam spectant, ut victum & vestitum, verbum Dei & Ecclesiæ Sacramenta.

Expos. Panem quotidianum sic rogantibus Deus elargietur uti promisit: *Quærte primum regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis: Matth. 6.*

Id aliquando miraculo comprobavit, uti legitur in vita S. Dominici *Lib. 3. cap. 4.* Cum domi nihil cibi esset, iussit hic vir sanctus Fratres mentæ nihilominus accumbere, & illi benedixit. Vix accubuerant, ecce ingressi duo Angeli elegantis speciei singulis fratribus (erant numero centum) singulos candidissimos panes apposuerunt, quo facto exhibitæ reverentiæ disparuerunt. Simile est exemplum quod legitur in *Annal. Minorum P. Lucæ Waddingi Anno Christi 1219.* Accumbente S. Francisco cum quingentis Fratribus, pari modo viginti Angeli succincti, panes & vinum ministrarunt. In Apparatu: *V. Benignitas Dei.*

Q. Quid